

พระพุทธศาสนาในแถบดินแดนสุวรรณภูมิ* BUDDHISM IN THE LAND OF SUVARNABHUMMI

แสงสุรีย์ ทองขาว*

Saengsuri Thongkhao

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand

พระมหาเอกพันธ์ วรธมมณฺญ (มะเตือ) และพระมหาธีรยุทธ ธีรยุทธโธ (ภาสนิท)

Phramaha Ekkapan Warathammanyu (Maduea) and Phramaha Trirayut Thirayuttho (Phasanit)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus, Thailand

พระมหาอภิพงศ์ ภูริพัฒโน (คำหงษา) และพระสิทธิชัย คมภิโร (รินฤทธิ์)

Phramaha Aphipong Phuriwattano (Khamhongsa) and Phra Sithichai Khampeero (Rinrit)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: Saengsuri.tho@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของสุวรรณภูมิ 2) เพื่อศึกษาที่ตั้งและร่องรอยของดินแดนสุวรรณภูมิในพระพุทธศาสนา 3) เพื่อศึกษาความสอดคล้องของพระพุทธศาสนากับประวัติศาสตร์ในดินแดนสุวรรณภูมิ พระพุทธศาสนาหลังจากการชำระพระธรรมวินัย ในการสังคายนาครั้งที่ 3 ที่ โอศการาม กรุงปาฏลิบุตร แคว้นมคธ ได้มีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่ศาสนายังดินแดนต่าง ๆ ทั้งหมด 9 สาย และสายที่ 8 มีพระสงฆ์สมณทูตปรากฏชื่อว่า พระอัครเถระและพระโสณะเถระได้เดินทางจากชมพูทวีป เพื่อมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดน สุวรรณภูมิ ซึ่งคำว่า สุวรรณภูมิ นักวิชาการแต่ละคนก็ให้นิยามและความหมายที่ต่างกันไป บ้างก็ว่า เป็นแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ทองคำ สัตว์ป่า หรือกระทั่งแถบดินแดนในอุษาคเนย์ อันได้แก่ มาเลเซีย ไทย พม่า กัมพูชา เวียดนาม ลาว ซึ่งประเทศเหล่านี้เคยเฟื่องฟูทางพระพุทธศาสนาในอดีตมาก่อนและมีบางประเทศที่สุดท้ายแล้วพระพุทธศาสนาต้องสิ้นสุดลงเพราะการรับเอาซึ่งศาสนาใหม่ และปัจจุบันสุวรรณภูมิมีจุดศูนย์กลางที่ประเทศใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ก็ต่างรับวัฒนธรรมและนับถือพระพุทธศาสนากาย

* Received September 5, 2023; Revised March 19, 2024; Accepted March 24, 2024

เถรวาทเหมือนกัน จึงไม่ต้องแปลกใจที่แต่ละประเทศจะยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาในประเทศของตนเพื่อสร้างเกียรติประวัติในประเทศนั้น ๆ

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, ดินแดน, สุวรรณภูมิ

ABSTRACT

This academic article aimed to study 1) the history and background of the Suvarnabhumi region, 2) the location and traces of Buddhism in the land of the Suvarnabhumi region, and 3) the consistency of Buddhism with history in the Suvarnabhumi region. After judging the Dharma in the 3rd Council at Asokaram, Pataliputra, and Magadha, 9 sermons were sent to spread religion to nine different lands. The 8th line had Buddhist monks named Utara Thera and Sona Thera who traveled from the Jambudvīpa (India) to spread Buddhism in the Suvarnabhumi region. The word "Suvarnabhumi" has different definitions and meanings for each scholar. Some scholars say this land is rich in gold ore, wildlife, and even Southeast Asian regions, including Malaysia, Thailand, Burma, Cambodia, Vietnam, and Laos, which were prosperous in Buddhism in ancient times. There were also some countries where Buddhism was ended because of the acceptance of new religions. The country where the center of Suvarnabhumi is located is still unclear. However, the mentioned countries all accept the same culture and respect Theravada Buddhism. Therefore, it is not surprising that each country will honor Buddhism in its own land to create a history of that country.

Keywords: Buddhism, Region, Suvarnabhumi region

บทนำ

พระพุทธศาสนามีต้นกำเนิดที่ชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียส่วนใหญ่ที่เราเข้าใจในปัจจุบัน ในยุคนั้นพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งและความเชื่อของเจ้าลัทธิสำนักต่าง ๆ มีเจ้าชายสิทธัตถะผู้เป็นชาติเชื้อกษัตริย์ออกผนวชจนตรัสรู้เป็นศาสดาที่รู้จักกันในพระนามว่า สมณะโคตม หรือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงวิริยะพากเพียรเผยแผ่พระพุทธศาสนา จวบจนเป็นที่รู้จักและพระพุทธศาสนานั้นคง จึงได้ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานในพรรษาที่ 45 รวมพระชนมายุได้ 80 ปี

ในประเทศไทยมีข้อสันนิษฐานว่า สุวรรณภูมิรับวัฒนธรรมมาจากอินเดียในสมัยอดีตและพระพุทธศาสนาที่เข้ามายุคแรกเป็นพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท หลังจากการสังคายนาครั้งที่ 3 ราวพุทธศตวรรษที่ 236 จากการที่พระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์องค์ที่ 3 ราชวงศ์

โมริยะ ผู้ครองกรุงปาฏลีบุตรแห่งชมพูทวีป เกิดความศรัทธาและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้มีแนวคิดจะสืบสานพระพุทธศาสนาให้คงอยู่และแพร่หลาย จึงได้ส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่ศาสนาในแดนดินต่าง ๆ ทั้งหมด 9 สาย และสายที่ 8 นี้เองที่มีพระสงฆ์สมณทูตปรากฏชื่อว่า พระอุตรเถระและพระโสณะเถระได้เดินทางจากชมพูทวีปเพื่อมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ คำว่า สุวรรณภูมิยังมีข้อสันนิษฐานของที่ตั้งศูนย์กลางไม่ตรงกันเท่าใดนัก ในประเทศพม่าก็สันนิษฐานว่า มีศูนย์กลางอยู่ที่สะเทิม เมืองหงสาวดี ส่วนในประเทศไทย สันนิษฐานว่ามีศูนย์กลางที่จังหวัดนครปฐม และยังมีนักวิชาการให้ความหมายของสุวรรณภูมิ แตกต่างออกไปอีกว่าเป็นแผ่นดินในอุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ขนานด้วยมหาสมุทรแปซิฟิกอยู่ทางด้านทิศตะวันตกกับมหาสมุทรอินเดียอยู่ทางด้านตะวันออก จึงได้เป็นศูนย์กลางในการค้าขายของโลกตะวันตกและโลกตะวันออก สุวรรณภูมิมีประวัติและเรื่องราวที่ยาวนานก่อนยุคสมัยของอาณาจักรสุโขทัย มีความเจริญรุ่งเรืองมานับพันปี มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมด้านศาสนา การค้าที่เดินทางเข้ามาค้าขายและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผสมกลมกลืนและเป็นที่ยอมรับกับเจ้าของถิ่นเดิม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุวรรณภูมิในที่สุด ผู้คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่แถบลุ่มแม่น้ำที่สำคัญอย่างเช่น ลุ่มแม่น้ำโขง แม่น้ำอิรวดี แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำเจ้าพระยา สุวรรณภูมิ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สุวรรณทวีป คำว่า สุวรรณภูมิ หากแปลตามรูปศัพท์ หมายถึง แผ่นดินทอง และยังมีข้อสันนิษฐานอีกว่า ที่เรียกแผ่นดินทองนั้นไม่ใช่ว่าแผ่นดินที่มีทองคำ แต่เปรียบไปถึงการค้าขายของชาวตะวันตก ที่เข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยนในแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธรรมชาติและสัตว์ป่า จึงทำกำไรเป็นกอบเป็นกำ ร่ำรวยกลับไป จึงเปรียบเหมือนแผ่นดินทอง ซึ่งฟังคุ้นหูกันดี แต่คำที่คุ้นหูกว่าคือ แหลมทอง อันหมายถึง บริเวณผืนแผ่นดินใหญ่ของอุษาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความเป็นมาและข้อสันนิษฐานต่างก็ตั้งข้อสันนิษฐานแตกต่างกันไป นั่นก็เพื่อให้เห็นร่องรอยของการศึกษา เรื่องสุวรรณภูมิ ถึงแม้การศึกษาเรื่องราวของสุวรรณภูมิยังไม่จบสิ้นลง เพราะยังมีเรื่องราวในแง่ของโบราณสถานที่ยังสามารถค้นได้ไม่ตายตัว เพราะหากยังมีการค้นพบหลักฐานใหม่ ทฤษฎีและองค์ความรู้ต่าง ๆ ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปด้วย ยิ่งในยุคในปัจจุบันเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มีความเจริญทันสมัย ความต้องการที่จะศึกษา รากเหง้าความเป็นมาของยุคสมัยในอดีตก็ยิ่งเฝ้าสนใจและส่งเสริมสนับสนุนให้อยากค้นคว้ามากขึ้น หลักฐานข้อมูลใหม่ ๆ ก็อาจจะส่งผลต่อความเชื่อหรือเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงได้หยิบเรื่องราวของดินแดนสุวรรณภูมิมาเขียน ด้วยวัตถุประสงค์

3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของสุวรรณภูมิ
2. เพื่อศึกษาที่ตั้งและร่องรอยของดินแดนสุวรรณภูมิในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาความสอดคล้องของพระพุทธศาสนากับประวัติศาสตร์ในดินแดนสุวรรณภูมิ

การศึกษาหาข้อมูลที่สุดคดียกจากนักวิชาการ จากตำราทางพระพุทธศาสนา จากตำราประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับบ้านเมืองในแถบสุวรรณภูมิ มีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก หากไม่ศึกษาถึงรายละเอียดเหล่านี้ เราไม่อาจจะเห็นร่องรอยของพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิได้เลย

ความเป็นมากับความหมายของสุวรรณภูมิ

สุวรรณภูมิ เมื่อแปลความหมายแล้ว หมายถึง แผ่นดินทองหรือนักวิชาการบางท่านก็ว่า แหยมทอง ไม่ว่าจะเรียกตามความหมายว่า แผ่นดินทองหรือแหยมทอง เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว หมายถึง ผืนแผ่นดินอันกว้างใหญ่ของอุษาคเนย์ หรือแถบทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั่นเอง ซึ่งมีความสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลายอาทิ เช่น สัตว์ป่า แร่ธาตุ ป่าไม้ และธัญพืชต่าง ๆ ขนาบด้วยมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันออกกับมหาสมุทรอินเดียตะวันตก ส่งผลให้แดนดินสุวรรณภูมิเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนค้าขาย หรือจุดนัดพบระหว่างโลกตะวันตก หมายถึง อินโด-เปอร์เซีย และอาหรับ กับโลกตะวันออก หมายถึง จีนและประเทศอื่น ๆ หนังสืออรรถศาสตร์ (Arthashastra) ของเกาฏีญะ ซึ่งกล่าวถึงการแสวงหาโชคในดินแดนโพ้นทะเล หากพ่อค้าวานิชคนใดได้ไปถึงสุวรรณภูมิแล้วมีชีวิตรอดกลับมาก็จะร่ำรวยด้วยโภคทรัพย์ที่จะสามารถเลี้ยงดูลูกหลานไปได้อีก 7ชั่วอายุคนเลยทีเดียว (พจนก กาญจนจันทร์, 2555)

คัมภีร์มหาวงศ์ ซึ่งเป็นพงศาวดารเก่า ได้กล่าวถึง หลังการสังคายนารัศมีที่ 3 ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ครองกรุงปาฏลิบุตร พระองค์ทรงมีแนวคิดว่าจะสืบทอดและรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา เพราะได้ทรงมองภาพกว้างว่า พระพุทธศาสนาจะไม่ยืนานและไม่แพร่หลายถ้าหากไม่มีการเผยแผ่ไปให้กว้างไกล อีกประการพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ย่อมที่จะมีอำนาจในการสั่งการและทำได้ ถ้าหากพระองค์ทรงสิ้นพระชนม์ไปพระพุทธศาสนาอาจจะไม่มีกษัตริย์ผู้ที่มีความศรัทธาสืบทอดต่อยอดแทนท่าน และได้ทรงสร้างศาสนวัตถุ เสาศิลาจารึกตามสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่สวนลุมพินี เวสาลี โกสัมพี เพื่อให้สิ่งเหล่านี้ได้เป็นเครื่องหมายประจักษ์พยานในการส่งเสริมเชิดชูพระพุทธศาสนาตามที่พระองค์ทรงมีความศรัทธา (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562) พระองค์ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศมีทั้งหมด 9 สาย ได้แก่

สายที่ 1 ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย ณ แคว้นกัษมีระ ปัจจุบันคือ แคชเมียร์ และในบางของประเทศปากีสถาน โดยมีพระมัทพระมัทซิดิกะเถระเป็นประธานไปเผยแผ่ในครั้งนั้น

สายที่ 2 ส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางทิศใต้ของอินเดีย ณ แคว้นมทิงสมณทล ปัจจุบันคือ รัฐโมซอร์ของอินเดีย โดยมีพระมหาเทวะเถระ เป็นประธานในการนำไปเผยแผ่

สายที่ 3 ส่งสมณทูตไปเผยแผ่ที่วนวาสี ซึ่งปัจจุบันอยู่ในมุมไบ (บอมเบย์) ของอินเดีย มีพระรักขิตะเถระ เป็นประธานในการเดินทางไปเผยแผ่

สายที่ 4 ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาแถบชายฝั่งตะวันตกของอินเดีย แคว้นอปรันตกชนบท ปัจจุบันอยู่ทางตอนเหนือของมุมไบ ฝั่งคาบสมุทรอาระเบีย โดยมีพระโยนกธัมมรักขิตเถระ เป็นประธานในการนำไปเผยแผ่

สายที่ 5 ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของมุมไบ แคว้นมหารัฐ โดยมีพระมหาธัมมะรักขิตะเถระ เป็นประธานในการไปเผยแผ่

สายที่ 6 ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่โยนก แคว้นของชาวกรีก ในทวีปเอเชียตอนกลาง เหนือประเทศอิหร่านต่อไปถึงเตอร์กิสถาน โดยมีพระมหารักขิตะเถระ เป็นประธานในการไปเผยแผ่

สายที่ 7 ส่งสมณทูตไปเผยแผ่ทางอินเดียภาคเหนือแถบเทือกเขาหิมาลัย และประเทศเนปาล โดยมีพระมัชฌิมะเถระ เป็นประธานในการเผยแผ่

สายที่ 8 ส่งสมณทูตไปเผยแผ่แถบสุวรรณภูมิ โดยมี พระโสณะเถระและพระอุตตรเถระ เป็นผู้ไปเผยแผ่

สายที่ 9 ส่งสมณะทูตไปในลังกาทวีป ประเทศศรีลังกาปัจจุบัน มีพระมหินเถระเป็นประธานในการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระวิเทศโพธิคุณ (ว.ป.วิริยทุโธ) กล่าวว่า ดินแดนสุวรรณภูมิ ได้มีพระอรหันต์ 5 องค์ คือ พระโสณะเถระ พระอุตตรเถระ พระฉนัญเถระ พระภุริยเถระ พระมนัญเถระ และสามเณร อุบาสก อุบาสิกา พุทธบริษัทอีก 38 รูป/คน เข้ามาประกาศพระพุทธศาสนาและได้แสดงพรหมชาลสูตรเป็นปฐมเทศนา ได้อาพาพระบรมสารีริกธาตุเข้ามาด้วย สร้างวัดแห่งแรก ณ เมืองเถื่อนทอง นครชัยศรี และสร้างสถูปเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุทรงบาตรคว่ำ เหมือนเมืองสาญจิ ประเทศอินเดีย แล้วตั้งชื่อวัดว่า “วัดพุทธบรมธาตุ” เป็นวัดแรก และเป็นเจดีย์องค์แรกในดินแดนสุวรรณภูมิ เพื่อเป็นอนุสรณ์เชื่อมเมือง ปาฏลีบุตร (พระวิเทศโพธิคุณ (ว.ป.วิริยทุโธ), 2544)

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทำการวินิจฉัยตีความ สุวรรณภูมิตามที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระบรมราชวินิจฉัยว่า สุวรรณภูมิอยู่ในดินแดนไทยมีพระปฐมเจดีย์ที่เก่าแก่ที่สุดในดินแดนไทย สร้างเมื่อปี พ.ศ. 218 ตั้งแต่ครั้งที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐานยังแดนดินต่าง ๆ และยังพบจารึกคาถา เย ธมมา ที่พระปฐมเจดีย์อีกด้วย (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2555)

หม่องทิน อ่อง นักประวัติศาสตร์ชาวพม่า กล่าวว่า “สุวรรณภูมิ” ว่ามีได้อยู่ที่นครปฐม ตามที่นักวิชาการไทยกล่าวอ้าง ด้วยเหตุที่ว่าสุวรรณภูมิเป็นเมืองทางชายฝั่งทะเล แต่นครปฐมตั้งอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลเข้าไปในภาคพื้นทวีป ดังนั้นสุวรรณภูมิจึงน่าจะอยู่ที่สะเทิมมากกว่า (Maung Htin Aung, 1967)

สุจิตต์ วงษ์เทศ กล่าวว่า สุวรรณภูมิไม่เป็นอาณาจักร ไม่เป็นรัฐ ไม่เป็นอาณานิคม อินเดียตามที่มันักค้นคว้าและนักวิชาการกล่าวอ้างบ่อย ๆ สุวรรณภูมิเป็นชื่อดินแดนแผ่นดินใหญ่ภาคพื้นทวีปของอุษาคเนย์เมื่อหลายพันปีมาแล้ว โดยไม่ระบุจำเพาะเจาะจงที่ใดที่หนึ่ง แต่เป็นชื่อรวม ๆ กว้าง ๆ ทั้งหมดของบริเวณที่ปัจจุบันเป็นประเทศต่าง ๆ ได้แก่ มาเลเซีย ไทย พม่า กัมพูชา เวียดนาม ลาว (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566)

ภาสกร วงศ์ดาวัน กล่าวถึง สุวรรณภูมิว่ามีในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียงที่สามารถค้นพบหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุด พอจะทำให้ทราบว่า สุวรรณภูมิเคยเป็นอาณาจักรและมีคนอาศัยอยู่จริงและสันนิษฐานว่าน่าจะอยู่ในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียงอย่างพม่า เวียดนาม (ภาสกร วงศ์ดาวัน, 2558)

สุวรรณภูมิ เป็นชื่อของภูมิภาคอุษาคเนย์ คาดการณ์ว่าน่าจะเป็นแหล่งค้าขายระหว่างรัฐ นักวิชาการหลายคนก็ยังให้ข้อสรุปไม่ได้เช่นกันว่าสุวรรณภูมิอยู่ที่ใด ในประเทศไทยก็กล่าวว่ายู่ในประเทศไทยมีศูนย์กลางที่จังหวัดนครปฐม และในประเทศพม่าก็ว่าอยู่ที่ประเทศพม่าเมืองสะเทิมเพราะติดชายฝั่งทะเลมากกว่า ส่วนในประเทศกัมพูชา พบคำว่า สุวรรณภูมิในศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ 1 กษัตริย์แห่งเจนละ ที่จังหวัดกำแพงเพชร รว. พ.ศ. 1176 (ศิริพงษ์ เหล่ามานะเจริญ, 2566) และพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิก็คาดการณ์ว่ารับเอาพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท รว. พุทธศตวรรษที่ 236 หลังจากการสังคายนารั้งที่ 3 โดยพระพระโสมนัสและพระอุตตระเถระ แม้ว่าสุวรรณภูมิมีศูนย์กลางอยู่ที่ไหนไม่มีใครรู้จักแน่ชัด แต่ก็พอทำให้เกิดจินตภาพและเห็นเค้าโครงภาพของสุวรรณภูมิว่าเคยเป็นดินแดนที่มีร่องรอยทางพระพุทธศาสนาและดินแดนของการแลกเปลี่ยนค้าขายโดยรวม ๆ ได้แก่ มาเลเซีย ไทย พม่า กัมพูชา เวียดนาม ลาว

ร่องรอยพระพุทธศาสนาในมาเลเซีย

มาเลเซีย ชื่อเป็นทางการ คือ สหพันธรัฐมาเลเซีย มีสภาพภูมิอากาศคล้ายกับประเทศไทย ซึ่งมาเลเซียในอดีตมีการนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนามาก่อน ภายหลังประชากรจึงหันไปรับศาสนาอิสลามตามพระเจ้าแผ่นดิน

มาเลเซีย เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ทางตอนใต้ของไทย เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ และสยามมักเรียกมาเลเซียสมัยนั้นว่า มลายู (ฉัตรสุมาลย์, 2556) รว. ประมวลพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่แดนดินมาเลเซียระยะแรกเป็นแบบเถรวาท แต่มีผู้นับถือไม่มากนักจนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 12 เมื่อแหลมมลายูตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรศรีวิชัย (วิทย์ บัณฑิตกุล, 2555) กล่าวว่า อาณาจักรศรีวิชัยปกคลุมถึงอินโดนีเซีย เพราะจากการสันนิษฐานว่า “บุโรพุทโธ” ที่สร้างจากหินภูเขาไฟ ทรงบันไดแบบพีระมิด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาน่าจะสร้างระหว่าง ค.ศ. 778-850 ในสมัยกษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทร์ พระพุทธศาสนานิกายมหายานจึงได้เผยแผ่เข้ามาสู่บริเวณแถบนี้ ในปี พ.ศ. 1837

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชครองเมืองสุโขทัยทรงแผ่ขยายอาณาเขตลงมาทางตอนใต้ถึงเมือง นครศรีธรรมราชรวมถึงหัวเมืองมลายูทั้งหมด ตกเป็นเมืองประเทศราช อยู่ภายใต้การดูแลของ สุโขทัยสมัยนั้น จึงทำให้พระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาทเผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนแหลมมลายูนี้ด้วย แต่ด้วยเจ้าของถิ่นเดิมนับถือพระพุทธรูปศาสนาพุทธนิกายมหายานยาวนาน ทำให้พระพุทธรูปศาสนาเถรวาท ไม่ค่อยมีอิทธิพลมากนัก พอถึงสมัยพระเจ้าปรมศวร ผู้เป็นเชื้อสายของราชวงศ์ไศเลนทร์ แห่งเมืองปาเล็มบัง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของศรีวิชัยเดิม ราว ค.ศ. 1401 ได้อภิเษกกับเจ้าหญิง แห่งราชสำนักมขปาหิตต่อมาเกิดกบฏขึ้น จึงต้องหนีไปที่สิงคโปร์ หรือเรียก (ตุมาเส็ก) สุโขทัย ได้ให้ ปาหัง หรือปัตตานีขับไล่ปรมศวรออกจากสิงคโปร์ และหนีไปเกาะมะละกาตั้งตนเป็น เจ้าเมืองมะละกา ได้อภิเษกกับเจ้าหญิงอันเป็นธิดาแห่งปาไซ ซึ่งเป็นมุสลิม จึงได้หันไปนับถือ ศาสนาอิสลามด้วย (อาณัติ อนันตภาค, 2557) พระพุทธรูปศาสนานิกายมหายานก็เริ่มเสื่อมลง เพราะไม่มีพระเจ้าแผ่นดินอุปถัมภ์ ครั้นถึงสมัยสุลต่านมัลโมซาร์ มีศรัทธาต่อศาสนาอิสลาม อย่างหนัก จนยกย่องให้เป็นศาสนาหลักในชาติ ได้ใช้ทางการทหารทำลายพุทธสถาน รวมถึง ศาสนสถานที่เป็นศาสนาพราหมณ์ด้วย และประกาศบอกให้ราษฎรหันมานับถือศาสนาอิสลาม ตามอย่างพระองค์ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้อิทธิพลของพระพุทธรูปศาสนานิกายมหายานสิ้นสุดลง ตั้งแต่นั้นมา (เอ็น.เจ.ไร, 2526) นักประวัติศาสตร์กล่าวว่า มาเลเซียตะวันตกได้รับอิทธิพล 3 สมัย คือ สมัยแรก ค.ศ. 300-500 ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธรูปศาสนา โดยพบซากปรักหักพัง ในวัดพุทธเคดะห์ และพุทธรูปแบบคุปตะลุ่มแม่น้ำคินตา สมัยที่สอง ค.ศ. 7-11 เป็นช่วง อาณาจักรศรีวิชัยกำลังก่อตัวและเริ่มเข้มแข็ง สมัยที่สาม คือ ช่วง ค.ศ. 11-14 เป็นช่วงหลังจาก ความเสื่อมของเมืองตะกั่วป่าอันเป็นศูนย์กลางทางการค้าตอนบน และเส้นทางการค้าเริ่มใหม่ ของช่องแคบมะละกา

นอกจากนี้ปัจจุบันมาเลเซียมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ และเป็น ศาสนาประจำชาติ ถึงแม้จะมีการพยายามเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาในมาเลเซียก็ยังพอมียูบ้าง ซึ่งส่วนมากจะเป็นชาวจีนและกลุ่มสยามดั้งเดิมเชื้อสายมลายูที่นับถือนิกายมหายานและเถรวาท

ร่องรอยพระพุทธรูปในลาว

ประเทศลาวมีชื่อเป็นทางการ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใช้อักษรย่อ ว่า สปป.ลาวเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับคนไทยในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ศิลปะ ภาษา วัฒนธรรมรวมถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีด้วย

ประเทศลาวกำเนิดเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใดไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจน แต่มีหลักฐาน ชัดเจนจากพงศาวดารลาว ในปี 1271 ว่ามีราชวงศ์หนึ่งขึ้นปกครอง มีตำแหน่งเป็น “พญา” มีความหมายว่า “ผู้เป็นใหญ่” และชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธรูปศาสนาได้อย่างชัดเจน พระเจ้าฟ้างุ้มผู้สถาปนาราชอาณาจักรล้านช้างคือผู้ที่สืบทอดราชวงศ์พญานั้นเอง (มาร์ติน

สจ๊วต-ฟอกซ์, 2526) คาดว่าพระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศลาวในยุคสมัยที่อาณาจักรล้านช้างรุ่งเรือง ราว พ.ศ. 1896-1914 เจ้าฟ้าจ๋มได้รับพระพุทธศาสนาผ่านทางพระนางแก้วยอดฟ้า ผู้เป็นชายา ธิดาของพระเจ้าศรีจุลราช แห่งอาณาจักรขอม เมื่อครั้งที่พระนางมาประทับที่อาณาจักรล้านช้างแต่เดิมยังคงมีการบูชาผีสงเทวดาอยู่ พระนางจึงให้เจ้าฟ้าจ๋มอัญเชิญพระภิกษุสงฆ์จากนครอินทปัตย์ จำนวน 20 รูป มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านช้าง และพระเจ้าศรีจุลราช ผู้เป็นพ่อตาก็พระราชทานพระพุทธรูปปญฺโญลหะองค์หนึ่งนามว่า พระบาง พร้อมทั้งพระไตรปิฎก ตั้งแต่นั้นมาพระพุทธศาสนาก็ประดิษฐานและเจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ ราว พ.ศ. 2250 ความเป็นปึกแผ่นที่ยาวนานภายใต้พระนามเชื้อสายของพระเจ้าฟ้าจ๋มแหล่งหล้าธรณีต้องสิ้นสุดลง ล้านช้างแยกเป็น 2 ฝ่าย คืออาณาจักรลาวล้านช้างเวียงจันทร์กับอาณาจักรลาวล้านช้างหลวงพระบาง และถัดจากนั้น 5-6 ปี ราว พ.ศ. 2256 อาณาจักรลาวล้านช้างเวียงจันทร์ก็ถูกตัดแบ่งเป็นอาณาจักรลาวล้านช้างจำปาสักอีก ทำให้ล้านช้างแตกเป็น 3 อาณาจักรเล็ก ๆ (บุญมี เทบสีเมือง, 2556) จวบจนยุคที่ลาวตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ลาวมีความคิดแตกแยก เกิดการรบกันอยู่ตลอดเวลา ทำให้พระพุทธศาสนาขาดการทำนุบำรุงเพราะความวุ่นวายในประเทศ พระพุทธศาสนาได้รับความเสียหายอย่างหนักเป็นเวลาถึง 45 ปี แล้วจึงได้รับเอกราชต่อมา เมื่อปี ค.ศ. 1956 เจ้าสุวรณภุมมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ได้เจรจากับเจ้าสุภานุวงศ์ ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ด้วยความหวาดระแวงทำให้ลาวจำใจกลายเป็นสนาามรบกัน ด้วยฝ่ายหนึ่งเข้ากับจีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือ อีกฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์เหมือนประเทศไทย (ดี.จี.อี ฮอลล์, 2557) ถึงแม้ได้รับเอกราชแต่การเมืองขาดเสถียรภาพ เมื่อ พ.ศ. 2518 ประเทศลาวก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ ทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศลาวเสื่อมลงไปหนักกว่าเดิม ด้วยระบบคอมมิวนิสต์ห้ามชาวบ้านทำบุญตักบาตร ไม่ให้มีการบวชพระภิกษุหรือสามเณร ไม่ให้มีการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม เมื่อการเมืองสงบจนกระทั่งปี พ.ศ. 2530 จึงเริ่มมีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกครั้ง

ประเทศลาวเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก เป็นประเทศที่น่าท่องเที่ยวอีกประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ยังขาดผู้นำในการบริหารจัดการประเทศที่ดีขาดเสถียรภาพ ถึงแม้จะมีการปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ แต่ปัจจุบันประเทศลาวได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เกิดค่าเงินกีบลอยตัวขึ้นเนื่องมาจากหนี้สินในประเทศ ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนในประเทศแต่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังนับถือพระพุทธศาสนาและหยั่งรากฝังลึกลงไปในชีวิตใจมาอย่างช้านาน

ร่องรอยพระพุทธศาสนาในกัมพูชา

กัมพูชา ชื่อเป็นทางการ คือ ราชอาณาจักรกัมพูชา มีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ คล้ายคลึงกับประเทศไทย ประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่มีร่องรอยอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ราวพุทธศตวรรษ

ที่ 8 อาณาจักรพุนันเจริญรุ่งเรือง และเป็นมิตรไมตรีกับประเทศจีนและอินเดีย จึงทำให้เกิดการเรียนรู้และซึมซับศาสนาเข้ามาด้วย

ในพุทธศตวรรษที่ 11 จากเอกสารฝ่ายจีนกล่าวว่า กษัตริย์พุนัน พระนามว่า เกาณติยะ ชัยวรมัน (เกาจินจูเซเยปาโม) เปลี่ยนจากนับถือศาสนาพราหมณ์มาเป็นพระพุทธศาสนา (สุชาติ หงษา, 2550) จึงเป็นไปได้ว่า ช่วงแรก ๆ เป็นศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พุทธศาสนาปะปนกันจนกระทั่งถึงยุคอาณาจักรพุนันและอาณาจักรเจนละล่มสลาย กลายเป็นยุคกัมพูชาที่เป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองมากที่สุดในสมัยพระชัยวรมันที่ 7 พระพุทธศาสนานิยามหายานและเถรวาท ก็ได้รับการทำนุบำรุงเอาใจใส่อย่างดี จวบจนยุค พ.ศ. 2410 กัมพูชาต้องตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสอีกครั้ง ราวปี พ.ศ. 2518-2522 กัมพูชาต้องตกอยู่ภายใต้การรุกรานทำสงครามกลางเมือง ระหว่างชาวเขมรกับกองทัพเขมรแดงที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ และได้รับชัยชนะ ทำให้การปกครองบ้านเมืองดิ่งสู่เหวนรกอีกครั้ง พระพุทธศาสนาและพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากรวมไปถึงศาสนสถานต่าง ๆ ถูกทำลาย บางส่วนก็ลี้ภัยสงครามเข้ามาอยู่ฝั่งไทยจนถึงปลาย พ.ศ. 2521 รัฐบาลชุดใหม่ได้รับการสนับสนุนจากเวียดนาม ทำให้เขมรแดงสิ้นอำนาจลง แต่การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร เพราะรัฐบาลโดยการนำของนายพล เอง สัมริน มีนโยบายไม่ให้ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาเกิดสงครามกลางเมือง วัดวาอาราม ศาสนสถานถูกนำไปใช้ทางทหาร ทำให้เกิดการถูกทำลาย พระพุทธรูปเสียหายเป็นจำนวนมาก ภายหลังสงครามสงบลงเมื่อ พ.ศ. 2523 โดยการนำของ ฮุน เซน รัฐบาลกัมพูชาชุดใหม่ได้ทำการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอีกครั้ง

ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชากำลังเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก และมีพระภิกษุสงฆ์ในประเทศกัมพูชาเข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรมในประเทศไทยจำนวนมากเช่นกัน ด้วยเหตุที่ประเทศกัมพูชามีร่องรอยด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุทางศาสนาเป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่จับตามองของนักธุรกิจในด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเช่นกัน

ร่องรอยพระพุทธศาสนาในเวียดนาม

เวียดนามมีชื่อเรียกเป็นทางการคือ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เวียดนามเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรจีนมาหลายพันปีจนถึงยุคสมัยของราชวงศ์หมิง และต้องได้ซึมซับวิถีความเป็นอยู่ของอาณาจักรจีนมาเช่นเดียวกัน คนจีนนับถือศาสนาอะไรเวียดนามก็จำเป็นต้องปฏิบัติตาม แรกเริ่มศาสนาที่จีนนับถือ คือ ลัทธิเต๋ากับขงจื้อ

ราว พ.ศ. 732 ท่านเมียวโปและคณะสงฆ์จากจีนได้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา นิกายมหายาน ในเวียดนามยุคแรกพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและได้รับการทำนุบำรุงจากพระมหากษัตริย์เป็นเรื่อยมา ปี ค.ศ. 939 โงเกวียน ได้ขับไล่ราชวงศ์ถังออกไปจากอันนัมได้สำเร็จ แล้วประกาศเอกราชเปลี่ยนชื่อเป็น “ไตเวียด” (อาณัติ อนันตภาค, 2558) จวบจน ค.ศ. 1406 ราชวงศ์หมิงส่งกองทัพบุกตีเวียดนาม เวียดนามตกอยู่ภายใต้การปกครองอาณาจักร

จีนอีก เป็นครั้งที่ 4 จีนได้สนับสนุนให้เวียดนามเผยแพร่ลัทธิเต๋า และขงจื้ออีกครั้งหนึ่ง (ดวงธิดา งามเศวร์, 2537) และมีการสั่งรื้อทำลายวัด คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก กีดขวางการปฏิบัติกิจพระสงฆ์ ทำให้พระพุทธศาสนาเกิดความเสียหาย พระพุทธศาสนาในเวียดนามก็เสื่อมลงตามลำดับ จนถึงยุคสมัยการล่าอาณานิคมของฝรั่งเศส พ.ศ. 2426 รัฐบาลฝรั่งเศสได้เข้าควบคุมการปฏิบัติกิจทางพระพุทธศาสนา ห้ามมีการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาหากไม่ได้รับอนุญาต และบังคับให้เปลี่ยนศาสนา พระพุทธศาสนาในเวียดนามซบเซาอย่างหนัก ยุคเวียดนามเหนือเวียดนามใต้ยุติลง แต่ก็ไม่วายโดนคอมมิวนิสต์ผู้มีชัยชนะเข้าจำกัดสิทธิ์เสรีภาพทางพระพุทธศาสนาอีกเช่นเคย ห้ามไม่ให้มีการทำบุญ ห้ามมีการบวช คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาถูกทำลาย ทำให้พระภิกษุสงฆ์ส่วนหนึ่งต้องลี้ภัยไปยังต่างประเทศ หลังจากที่เวียดนามได้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจในปัจจุบันพระพุทธศาสนาในเวียดนามรัฐบาลได้เปิดกว้างให้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนามากขึ้น (สมหมาย ชินนาค และพระครูสารกิจโกศล, 2559) พระภิกษุสงฆ์ในเวียดนามจึงได้มีการการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง แต่ด้วยที่ชาวเวียดนามเคยอยู่ภายใต้การปกครองของจีนมายาวนาน จึงยังมีประชาชนบางส่วนที่นับถือลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าสอดคล้องกับพระพุทธศานานิยามหายานอีกด้วย

พระพุทธศาสนาในเวียดนามมีปมความปวดร้าวที่ยาวนาน พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งในการเรียกร้อง ต่อสู้ทางการเมือง เพราะการถูกกดขี่ข่มเหง และถูกย่ำยีจากรัฐบาลของโง่ดินเดียม ผู้นำถือศาสนาคริสต์ ทำให้พระภิกษุชื่อ ถิซ กวางดึก ต้องเผาตนเองเพื่อเรียกร้องหาความชอบธรรมจากรัฐบาล กลายเป็นประวัติศาสตร์ที่สะท้อนใจของชาวพุทธไปทั่วประเทศในยุคนั้น จวบจนรัฐบาลชุดใหม่มีอำนาจในการปกครองประเทศจึงทำให้พระพุทธศาสนากลับมาฟื้นฟูอีกครั้ง

ร่องรอยพระพุทธศาสนาในพม่า

พมามีชื่อเป็นทางการ คือ สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ชาวพมามีตำนานและเชื่อว่าตนเองสืบเชื้อสายมาจากอริยกะ และมีการชุดค้นพบคำจารึกภาษาบาลีในประเทศพม่า ว่ามีการสั่งสอนพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทในเมืองพะโคของพม่า

ผู้คนในยุคแรก ๆ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพวก “พยู” เพราะเป็นชนชาติแรกที่อาศัยอยู่ในแถบพม่าตอนล่างและตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ “นครศรีเกษตร” และมีจารึกมอญปลายรัชสมัยพระเจ้ากยันทิธา พ.ศ. 1627-1655 อ้างถึงนครศรีเกษตรว่าเป็นเมืองหลวง มีพระสถูปใหญ่ในพระพุทธศาสนา 3 สถูป สถูปหนึ่งสูง 150 ฟุต มีโบสถ์เล็ก ๆ รุ่งก่อนโบสถ์สมัยพุกามสมัยหลัง มีพระพุทธรูปหินสมัยคุปตะ (บุญเทียม พลายชมภู, 2548) ในตำนานพระพุทธศาสนาของพม่าเชื่อว่า ได้รับอิทธิพลจากอินเดียที่เข้าสู่พม่าตอนใต้ทางทะเล และชาดกกกล่าวถึงดินแดนแถบนี้ว่า สุวรรณภูมิ ยังมีนิยายเรื่องของ 2 พี่น้องชื่อตะปุสะและปะลิกัด ที่ได้รับประทานพระเกศาจากพระพุทธเจ้า 8 เส้น แล้วสองพี่น้องอัญเชิญมาถึงสุวรรณภูมิประดิษฐานไว้ใน

พระเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้งปัจจุบัน (ดี.จี.อี ฮอลล์, 2557) พระพุทธศาสนาในพม่าแบบ มหายานเข้ามาเผยแผ่ภายหลัง แล้วเจริญรุ่งเรืองดีขึ้นมากจนคู่กันมากับเถรวาท พระพุทธศาสนา เข้าสู่ประเทศพม่าทางเมืองสุธรรมวดีหรือเมืองสะเทิม พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท เจริญรุ่งเรืองมากใน พ.ศ. 1587 ยุคสมัยพระเจ้าอนุรุธมหาราช กษัตริย์แห่งมรุมมะ อาณาจักร พุกาม ครั้นอาณาจักรพุกามล่มสลายราว พ.ศ. 1827 มองโกลรุกราน ทำให้เกิดอาณาจักรต่าง ๆ แยกเป็นอิสระรวมถึงอาณาจักรมอญก็ยกให้หงสาวดีเป็นราชธานี เมื่อพระเจ้าธรรมเจดีย์ ศรีปิฎกธรขึ้นครองราชย์ พระพุทธศาสนาจึงได้รับการทำนุบำรุงอย่างต่อเนื่อง ประชาชน มีความใกล้ชิดพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จวบจนยุคสมัย พ.ศ. 2429 พม่าตกอยู่ภายใต้การ ปกครองอังกฤษสมัยพระเจ้าอีบอราชวงศ์อลองพญา เพราะพระองค์ถูกโค่นอำนาจ ส่งผลให้ พระพุทธศาสนาขาดพระมหากษัตริย์ทำนุบำรุง แต่ด้วยที่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้รับการ ชื่นชมซบมาอย่างยาวนาน หลังจากพม่าได้รับเอกราชคืนจากอังกฤษ ใน พ.ศ. 2491 รัฐบาลของ พม่าโดยการนำของนายอูนุ ก็ได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกครั้งและจัดให้มีการสังคายนา พระไตรปิฎกครั้งที่ 6 ขึ้น (พระเมธีรัตนติก, ม.ป.ป.) กล่าวว่า ใน พ.ศ. 2497 ได้มีมนต์พระภิกษุ ผู้เชี่ยวชาญทั้งจากไทย ศรีลังกา ลาว พม่า กัมพูชา เดินทางไปร่วมชำระพระไตรปิฎกอีกด้วย โดยในประเทศไทยมีพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส) ไปแสดงปาฐกถาธรรมพิเศษเป็น ภาษาอังกฤษด้วย

ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศพม่าเจริญรุ่งเรืองมีทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่น่าสนใจ แต่ด้วยความไม่สงบภายในประเทศ ทำให้ประเทศพม่าเกิดการเปลี่ยนแปลงและ เกิดสงครามอยู่ตลอดเวลาพระภิกษุสงฆ์ก็พลอยได้รับความกระทบนั้นด้วย แต่ความศรัทธาทาง พระพุทธศาสนาก็ยังคงอยู่เช่นเดิม และเมื่อใดที่พม่าสามารถเปิดการท่องเที่ยวเสรีได้ เกิดความ ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ประเทศพม่าจะเป็นประเทศที่น่าจับตามองเป็นอย่างมากด้าน เศรษฐกิจอีกประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ร่องรอยพระพุทธศาสนาในไทย

หากย้อนเวลาก่อนยุคประวัติศาสตร์จากอดีตที่ผ่านมา เดิมทีประเทศไทยไม่มีอาณาเขต ที่แน่นอน คงเป็นเพียงแค่อาณาจักรต่าง ๆ เท่านั้น พระธรรมปิฎก กล่าวว่า หลังจากสังคายนา ครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชปรึกษาพระโมคคัลลิสบุตรได้ส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนา จำนวน 9 สาย และสายที่ 8 ได้เดินทางมายังแถบสุวรรณภูมิ พร้อมคณะ มีปรากฏชื่อ 5 รูป คือ พระโสณะ พระอุตตระ พระมานิยะ พระภูริยะ และพระมนิยะ (พระธรรม ปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2540) และคณะอีก 38 รูป/คน

พระพุทธศาสนาเข้ามาทางไหน เมื่อไร ใครนำเข้ามานั้นคงหาหลักฐานยืนยันได้ยาก สมัยนั้นอาณาจักรทวารวดีมีเมืองนครปฐมเป็นเมืองหลวง มีองค์ปฐมเจดีย์และศิลปะจารึก บางอย่างเป็นวัตถุพยาน พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย แบ่งเป็น 4 ยุค คือ 1) ยุคลัทธิ

หินยานอย่างเถรวาท 2) ลัทธิมหายาน 3) ลัทธิหินยานอย่างพุทฺธม 4) ลัทธิลัทธิลัทธิ (ปีน มุทกัณฑ์, 2554) การรับพระพุทธศาสนาจึงเป็นการรับผ่านมาเป็นยุค ๆ จากอาณาจักรและสืบทอดจนมีการรวบรวมอาณาจักรต่าง ๆ เป็นราชอาณาจักร อย่างสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ ก็มีปรากฏศิลปะและวัตถุสถานที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจำนวนมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เราจะเห็นได้ว่า การนับถือพระพุทธศาสนาในอดีตส่วนใหญ่กษัตริย์จะเป็นผู้นำในการพาหรือรับเอาหรือนับถือศาสนา ถ้าหากกษัตริย์นับถือศาสนาอะไร ประชาชนหรือข้าราชการบริพารก็ต่างพากันนับถือไปด้วย เพราะในสมัยนั้นพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนเจ้าชีวิต สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์ลำดับที่ 27 ของกรุงศรีอยุธยา มีการเปิดความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกมากที่สุดสมัยหนึ่ง โดยชาติตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลในเมืองไทยมากที่สุดในสมัยนั้นคือฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงทรงหันไปผูกมิตรกับฝรั่งเศสซึ่งเป็นชาติมหาอำนาจในเวลานั้นเพื่อคานอำนาจของฮอลันดาและอังกฤษแทน จึงได้ส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส พระเจ้าหลุยส์กลับมีนโยบายให้สยามรับศาสนาคริสต์ แต่กลับได้รับการปฏิเสธอย่างสุภาพว่า ต้องขอบพระทัยพระเจ้าหลุยส์ที่รักใคร่ต่อพระองค์ แต่พระองค์ยังไม่เกิดความรู้สึกซาบซึ้งต่อพระเจ้า ก็คงเป็นเพราะพระประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้าแน่นนอนที่ต้องการให้คนนับถือศาสนาคนละแบบ เช่นเดียวกับการสร้างมนุษย์ให้มีความแตกต่างกันไป (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2552) ถ้าหากพระนารายณ์มหาราชทรงรับเอาศาสนาอื่นเข้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยา บรรดาคนไทยที่เกิดในยุคหลัง ๆ คงไม่มีใครรู้จักพระพุทธศาสนาอย่างแน่นนอน ผู้นำในยุคสมัยจึงมีความสำคัญเช่นเดียวกันกับการคงอยู่และเสื่อมไปของพระพุทธศาสนา เราจะเห็นได้ว่าการเข้ามาและรับเอาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในแถบสุวรรณภูมิที่มีมาและมูมอมจากนักประวัติศาสตร์แต่ละประเทศไม่เหมือนกัน

หากมองภาพจากอดีตจนถึงปัจจุบันเราจะเห็นร่องรอยการเดินทางของพระพุทธศาสนาในแถบถิ่นของแต่ละประเทศก็แตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับห้วงเวลาและผู้นำของแต่ละประเทศนั้น ๆ ทำให้กลุ่มประชาชนต้องพลอยเปลี่ยนแปลงและรับศาสนาอื่นตามผู้นำไปด้วย บางประเทศพระพุทธศาสนาก็หมดไปจากประเทศนั้น ๆ และบางประเทศกว่าจะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาได้ก็ต้องใช้ระยะเวลาอย่างยาวนาน แต่ประเทศไทยนับว่ามีความโชคดีเป็นอย่างมากที่มีพระมหากษัตริย์ที่สืบทอดและรักษาต่อยอดพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ครั้งประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนาจึงได้ประดิษฐานอย่างมั่นคงในประเทศไทยยาวนาน และเป็นที่สักการะบูชาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปจนถึงทุกวันนี้

สรุป

พระพุทธศาสนามีแหล่งกำเนิดที่ประเทศอินเดีย และหลังจากการสังคายนาครั้งที่ 3 ได้มีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่าง ๆ และที่มีปรากฏชื่อว่าแดนดินสุวรรณภูมิ ซึ่งในประเทศไทยตามที่นักประวัติศาสตร์ยุคเก่าได้ให้ความหมายว่า แดนดินสุวรรณภูมิมีศูนย์กลางอยู่ที่ประเทศไทยนั้นก็คือจังหวัดนครปฐม

ซึ่งคำว่า สุวรรณภูมิ นักวิชาการแต่ละคนก็ให้นิยามและความหมายที่แตกต่างกันไป บ้างก็ว่าเป็นแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ทองคำ บ้างก็ว่ามีความอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุและธรรมชาติ อย่างเช่น สัตว์ป่า และเครื่องเทศต่าง ๆ บ้างก็ว่าสุวรรณภูมินี้เป็นเพียงชื่อของอาณาจักรแผ่นดินในภาคพื้นอุษาคเนย์ มีกลุ่มคนอาศัยอยู่ อย่างเช่น มาเลเซีย ไทย พม่า กัมพูชา เวียดนาม ลาว และเป็นแถบแดนดินที่มีการติดต่อค้าขายหรือเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งก็ยังมีนักประวัติศาสตร์บางคนกล่าวถึงสุวรรณภูมิว่า ไม่ได้เป็นอาณาจักร ไม่ได้เป็นรัฐ แต่สุวรรณภูมิเป็นเพียงภาคพื้นทวีปของอุษาคเนย์เมื่อหลายพันปีมาแล้ว โดยไม่ระบุจำเพาะเจาะจงที่ใดที่หนึ่ง แต่เป็นชื่อรวม ๆ กว้าง ๆ ทั้งหมดของบริเวณที่ปัจจุบันเป็นประเทศต่าง ๆ ได้แก่ มาเลเซีย ไทย พม่า กัมพูชา เวียดนาม ลาว และนอกจากกลุ่มประเทศเหล่านี้แล้วยังมี อินโดนีเซีย สิงคโปร์ นั้นเอง ซึ่งในประเทศมาเลเซีย คาดการณ์ว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาราวพุทธศตวรรษที่ 3 เป็นแบบเถรวาท ก่อนเปลี่ยนมาเป็นศาสนาอิสลามหลังจากที่พระเจ้าปดุงหันไปนับถือศาสนาใหม่ ส่วนร่องรอยพระพุทธศาสนาในประเทศลาวนั้น พระเจ้าฟ้างุ้มผู้สถาปนาอาณาจักรล้านช้างเป็นยุคสมัยที่ล้านช้างรุ่งเรืองราว พ.ศ. 1896-1914 ซึ่งรับพระพุทธศาสนาตามชายา ธิดาของพระเจ้าศรีจุลราช แห่งอาณาจักรขอมในประเทศพม่า ยุคแรกเริ่มที่มีการนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ก่อนเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาในยุคสมัยของอาณาจักรฟูนัน ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธมีการนับถือปะปนกันมาผ่านยุคสมัย จวบจนพันวิฤตการเมืองในประเทศจึงได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกครั้ง เวียดนามเคยตกเป็นเมืองขึ้นของจีนราวพันกว่าปีมีการนับถือลัทธิเต๋ากับขงจื้อผนวกกับการนับถือพระพุทธศาสนาด้วยกัน ซึ่งคาดว่าพระพุทธศาสนาเข้าสู่เวียดนามราว พ.ศ. 732 จากท่านเมียวโปและคณะสงฆ์ที่เดินทางมาจากจีน ประเทศพม่าเป็นประเทศที่เจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาที่สุดอีกประเทศหนึ่ง และมีความเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากชาวอริยกะ และมีจารึกมอญปลายรัชสมัยพระเจ้ากัณยาสิตท้าวถึงนครศรีเกษตรที่เก่ากว่าพุกาม มีการสร้างสถูปพระพุทธศาสนา 3 สถูปในยุคนั้น และยังมีนิยายความเชื่อของชาวพม่าที่เกี่ยวกับ 2 พี่น้องที่เดินทางไปค้าขายที่อินเดียแล้วพบพระพุทธเจ้าได้ประทานเส้นผมมา 8 เส้น จึงอัญเชิญประดิษฐานที่เจดีย์ชเวดากองปัจจุบัน แม้พุทธศาสนาในประเทศพม่าจะผ่านยุคสมัยและผ่านเหตุการณ์ร้าย ๆ มา แต่ชาวพม่าก็ยังคงมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าจนถึงปัจจุบัน แน่นนอนในการศึกษาที่ตั้งและสันนิษฐานการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนเท่าไรนัก แต่ก็มีคามจำเป็นที่จะต้องพึงตำราทาง

ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่จะพอดึงภาพให้เห็น ร่องรอยการเดินทางของพระพุทธศาสนาและการคงอยู่รวมไปถึงการรับเอาวัฒนธรรมของคน แถบดินแดนสุวรรณภูมิได้อย่างคร่าว ๆ เมื่อมองย้อนไปในอดีตและมองภาพจากสิ่งยังหลงเหลือ เช่น ประติมากรรม สถูป เจดีย์ หรืออื่น ๆ ที่ยังหลงเหลืออยู่ เราจะเห็นได้ว่าแทบส่วนใหญ่เคย เป็นแดนดินที่นับถือพระพุทธศาสนามาก่อน และบางประเทศเพิ่งมารับเอาศาสนาอื่นใน ภายหลัง ตลอดถึงบางประเทศได้รับผลกระทบทางสงครามและการเมืองทำให้พระพุทธศาสนา ถูกทำลายและพื้มาบูรณะขึ้นมาในภายหลัง หลังจากสงครามสงบลง มีเพียงในประเทศไทย เท่านั้นที่พระพุทธศาสนายังคงอยู่และไม่ได้รับผลกระทบจากสงครามและภัยการเมืองมากนัก

ในประเทศไทยนักประวัติศาสตร์ก็พยายามหาหลักฐานต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงยุคสมัยเข้า ด้วยกันเพื่อหาต้นตอแหล่งกำเนิดของเรื่องราวแต่ละยุคที่แท้จริง ถึงแม้ความเป็นมาและข้อ สันนิษฐานของสุวรรณภูมิมีศูนย์กลางอยู่ที่ประเทศใดกันแน่ ไทย หรือ พม่า นักวิชาการก็ให้ เหตุผลแตกต่างกันไปก็ตาม แต่ที่แน่ ๆ ต่างรับวัฒนธรรมและนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถระ วาทเหมือนกัน จึงไม่ต้องแปลกใจที่แต่ละประเทศจะยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาในประเทศ ของตนเพื่อสร้างเกียรติประวัติในประเทศนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). ประวัติพระพุทธศาสนา ฉบับปรับปรุง. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัตรสุมาลย์. (2556). พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเพื่อนบ้าน. กรุงเทพมหานคร: แก้วการพิมพ์.
- ดวงธิดา ราเมศวร์. (2537). ประวัติศาสตร์ประเทศในกลุ่มอาเซียน (2) เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน. กรุงเทพมหานคร: แพรธรรม.
- ดี.จี.อี ฮอลล์. (2557). ประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาค พิสดาร เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ดี.จี.อี ฮอลล์. (2557). ประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาค พิสดาร เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- บุญเทียม พลายชมภู. (2548). พม่า: ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- บุญมี เทปสีเมือง. (2556). ความเป็นมาของชนชาติลาว อาณาจักรลาวล้านช้างตอนปลายและ การก่อตั้ง สปป.ลาว. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ บริษัท ตถาตา พับลิเคชั่น.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2554). พุทธศาสตร์ภาค 1. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- พจนก กาญจนจันทร์. (2555). จินตนาการ "สุวรรณภูมิ" 25 ปี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเฉลิม พระเกียรติ พ.ศ. 2530-2555. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.

- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2552). ทำไมเรารักพระเจ้าอยู่หัว. เรียกใช้เมื่อ 2 เมษายน 2566 จาก <https://www.watprayoon.com/files/book/WeloveKing.pdf>.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2540). พระพุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ม.ป.ป.). ประวัติการสังคายนาพระไตรปิฎกบาลี. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2567 จาก http://oldweb.mcu.ac.th/mcutrai/menu2/Article/article_23.htm#top.
- พระวิเทศโพธิคุณ (ว.ป.วีรยุทธโท). (2544). สูดินแดนพระพุทธองค์ (อินเดีย-เนปาล). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม .
- ภาสกร วงศ์ดาวัน. (2558). ประวัติศาสตร์ไทยทั้งแผ่นดินถึงยุคเปลี่ยนแปลงของการปกครอง 2475. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี กรุ๊ป.
- มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์. (2526). ประวัติศาสตร์ลาว. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2555). สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับสุวรรณภูมิศึกษา. ตำราวิชาการ, 11(ฉบับพิเศษ), 41-68.
- วิทย์ บัณฑิตกุล. (2555). สาธารณรัฐอินโดนีเซีย. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์ จำกัด.
- ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. (2566). พระเจ้าอิศานวรมันที่ 1 จักรพรรดิราชแห่งสุวรรณภูมิ ในจารึกสุวรรณภูมิของกัมพูชา. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก https://www.matichonweekly.com/culture/article_645266.
- สมหมาย ชินนาค และพระครูสารกิจโกศล. (2559). พุทธศาสนาในเวียดนาม: ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม. วารสารวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 6(2), 1-26.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2566). สุวรรณภูมิ แผ่นดินใหญ่อุษาคเนย์ ชุมทางการค้า ไม่อาณาจักร. เรียกใช้เมื่อ 7 พฤษภาคม 2566 จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_73265.
- สุชาติ หงษา. (2550). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- อาณัติ อนันตภาค. (2557). ประวัติศาสตร์มาเลเซีย บรูไนและสิงคโปร์ ความหลากหลายเป็นหนึ่งเดียว. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี กรุ๊ป.
- อาณัติ อนันตภาค. (2558). ประวัติศาสตร์เวียดนาม ได้แกมหาอำนาจสู่เอกราชในแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี กรุ๊ป .
- เอ็น.เจ.ไร. (2526). การสร้างชาติมาเลเซียและสิงคโปร์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- Maung Htin Aung. (1967). A History of Burma. New Yor: Columbia University.